

Høgskolen i Telemark

SLUTTEKSAMEN

2117 NORSK LITTERATUR FØR 1900, SAMLINGS- OG NETTBASERT

13.12.2010

Tid:	kl. 9-14, 5 timar
Målform:	Nynorsk
Sidetal:	2 (inkludert denne framsida)+vedlegg
Hjelpemiddel:	Ingen
Merknader:	
Vedlegg:	2 vedlegg, 5+6 s.

Eksamensresultata blir offentleggjort på Studentweb.

Avdeling for allmennvitenskaplege fag.

2117 Litteratur før 1900, samlings- og nettbasert

Skriv ei av dei 2 oppgåvene:

Oppgåve 1:

Gi ein litterær analyse av "Draumkvedet". Gjer deretter greie for hovudtrekk i norsk folkedikting. Legg om lag like stor vekt på begge spørsmål.

eller

Oppgåve 2:

Analyser Amalie Skrams novelle "Karens jul". Gjer deretter greie for nokre hovudtrekk ved naturalismen. Legg mest vekt på den fyrste delen.

DRAUMKVEDET

1

Olav han var i voksteren,
han var som ein seljerunne.
Far og mor dei unte han vel,
ifrå han tala kunne.

Olav han var i voksteren,
han var som ein seljetein'e.
Far og mor dei unte han vel,
frå han kom i denne heimen.

Han la seg ned om joleftanskvelden,
sterkan svevnen fekk.
Han vakna 'kje før om trettandagen,
då folket i kyrkjunn' gjekk.
– Og det var Olav Åkneson, som hev'e sove så lenge.

Han vakna 'kje før om trettandagen,
då soli rann i lie:
«I dag vil eg til kyrkjunne,
fortelje vil eg draumo mine».

5

Han vakna 'kje før om trettandagen,
då soli rann i lie.
Då salar han ut fljotan folen,
og legg på dei forgylte miler.

«No stend'e du for altaren,
og legg ut teksten din.
Så stend'e eg i kyrkjedøri,
fortelje vil eg draumen min.

Fyrst var eg i uteksti,
eg for over dyrering.
Sund'e var mi skarlaksskåpe,
og neglan' av kvar min fing.
– For månen skin'e, og vegene falle så vide.

Så var eg i uteksti,
eg for over dyretrå.
Sund'e var mi skarlaksskåpe,
og neglan' av kvar mi tå.

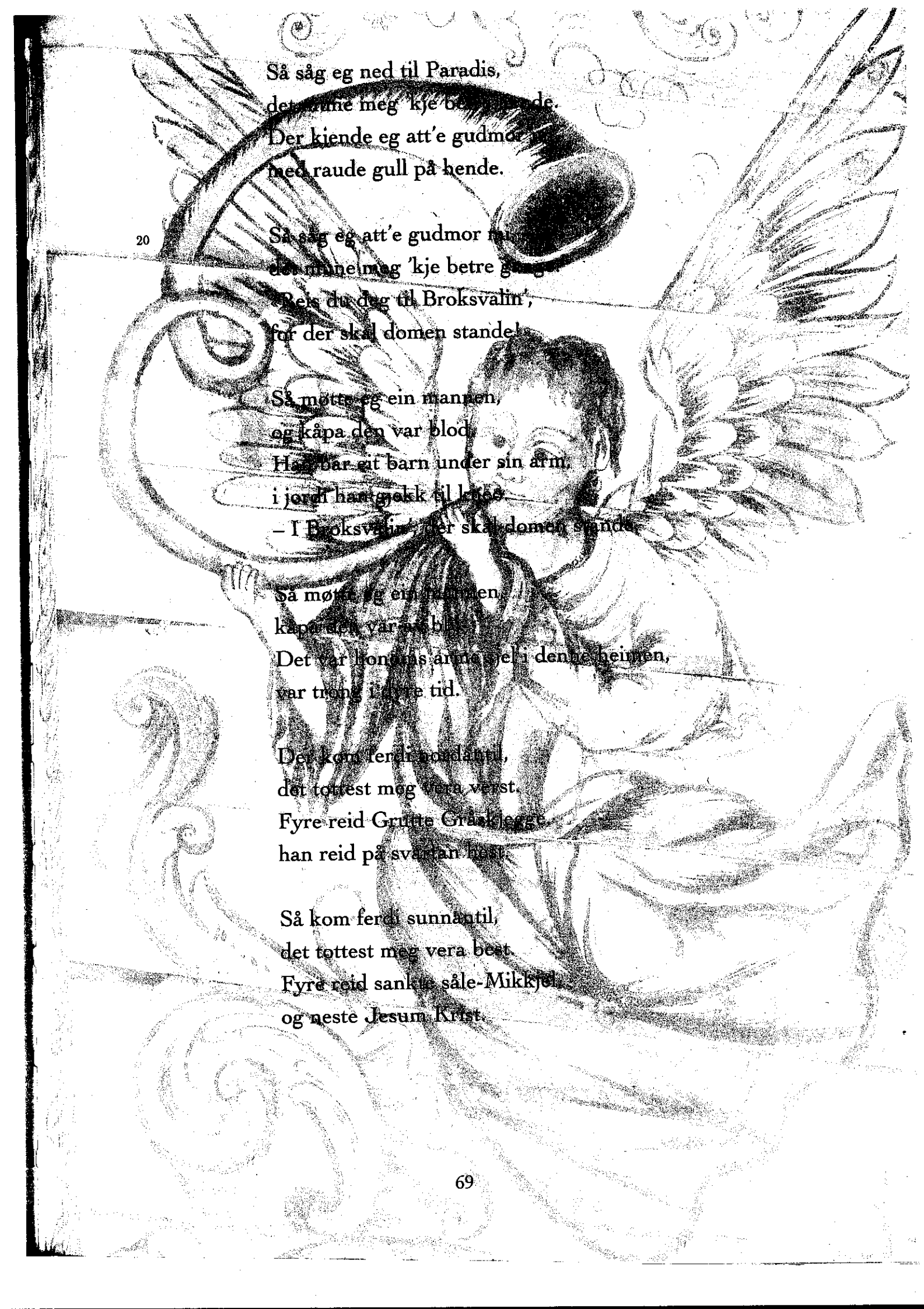
Å Gjeddarbrui den er vond,
og ikkje god å gange.
Bikkjene bit, og ormane sting,
og stutane stend og stangar.

10

Der såg eg dei ormane tvei,
dei hogg kvarandre i kjefte.
Det var syskenborni i denne heimen,
dei mune kvarandre ekte.

Eg hev gjenge våsemyrann',
der hev 'kje stade meg grunn.
No hev eg gjenge Gjeddarbrui,
med rapa mold i munn.

Sæl er den i fødesheimen,
den fattige gjev'e skor.
Han tarv ikkje berrføtt'e gange,
på kvasse heklemo.

Så såg eg ned til Paradis,
det mune meg 'kje bette stænde.
Der kjende eg att'e gudmor
med raude gull på hende.

20

Så såg eg att'e gudmor ra
det mune meg 'kje bette gang
«Reis du deg til Broksvalin',
for der skal domen stande!

Så møtte eg ein mannen,
og kåpa den var blod.
Han bar eit barn under sin arm,
i jordi han gjekk til ljos
– I Broksvalin' der skal domen stande!

Så møtte eg ein mannen,
kåpa den var av blod.
Det var bondens arm og sel i denne heimen,
var trang i dyre tid.

Der kom ferd i bondantil,
det tottest meg vera verst.
Fyre reid Grutte Graskjegge
han reid på svartan høst.

Så kom ferd i sunnantil,
det tottest meg vera best.
Fyre reid sankte såle-Mikkjel
og neste Jesum Krist.

Så kom den ferdi sunnantil,
 ho tottest meg vera trå.
 Fyre reid sankte såle-Mikkjel,
 og luren under armen låg.

Det var sankte såle-Mikkjel,
 han bles i luren den lange:
 «Og no skal alle syndesjelene,
 fram for domen stande!»

Men då skalv alle syndesjelene,
 som ospelauv for vinde,
 og kvar den, kvar den sjel der var,
 ho gret for syndene sine.

Og det var sankte såle-Mikkjel,
 han vog med skålevekt.
 Så vog han alle syndesjelene,
 bort til Jesum Krist.

Så vakna eg den trettande,
 omtrent ved midnattstid.
 Å Gud bevare ein og kvar
 for å vandre i slik ei tid.
 – Og det var Olav Åkneson, som hev'e sove så lenge.

Så vakna eg om trettandagen,
 av den lange svevnen.
 Det er ei sjelefreisting
 å falle slik i draume.»

Karens jul

Amalie Skram: Forradt

1892 (s. 33-48).

Paa en af Dampskibskajerne i Kristiania laa det for en Del Aar siden et graamalet Træhus med fladt Tag, uden Skorsten, omtrent 4 Alen langt og lidt kortere paa den anden Led. I begge Tværvæggene var der et lidet Vindue, det ene lige overfor det andet. Døren vendte mod Søsiden og kunde lukkes baade indvendig og udvendig med Jernkroge der blev hægtet fast i Kramper af samme Metal.

Hytten var oprindelig bleven opført til Færgemændene, for at de skulde haba Tag over Hodet i Regnvejr og i Vinterkulden naar de sad og drev og vented paa, at nogen skulde komme og forlange Baad. Senere, da Smaadamperne mere og mere slugte Trafiken, var Færgemændene trukket andet Steds hen. Saa blev Huset kun benyttet lejlighedsvis af hvem det kunde falde sig. De sidste, som havde gjort Brug af det, var nogle Stenarbejdere, naar de holdt sine Maaltider to ad Gangen, da de en Sommer reparerte paa Kajstykket i Nærheden.

Siden var der ingen, som tog Notits af den gamle, lille Rønne. Den blev staaende, hvor den stod, fordi Havnevæsenet ikke fik det Indfald at ta den bort, og fordi ingen indgik med Klage over, at den stod i Vejen for nogen eller noget.

Saa var det en Vinternat i December Maaned hen under Jul. Det drev saa smaatt med Sne, men den smelted, mens den faldt, og gjorde den klæbrige Mølje paa Kajens Brostene alt vaadere og federe. Paa Gaslygterne og Dampkranerne laa Sneen som et graalighvidt, fintfrynset Overtræk, og kom man tæt ned til Skibene, kunde man skimte gennem Mørket, at den hang i Riggen som Guirlander mellem Masterne. I den mørkegraa, disige Luft, fik Gasflammerne i Lygterne en skidden, brandgul Glans, mens Skibslanternerne lyste med et grumset-rødt Skin. Af og til skar den knalende Lyd af Skibsklokkerne med et brutalt Gnelder gennem den fugtige Atmosfære naar Vagten om Bord slog Glas til Afløsning.

Politikonstabelen, som patruljerte paa Kajen, standsede ved Gaslygten udenfor det forhenværende Færgemandshus. Han trak sit Uhr frem for at se, hvor langt Natten var leden, men idet han holdt det op mod Lyset, hørte han noget, som ligned Barnegraad. Han lod Haanden synke, saa sig om og lytted. Nej, det var ikke saa. Op igjen med Uhret. Lyden var der atter, denne Gang blandet sammen med et sagte Tyssen. Igjen lod han Haanden synke, og igjen blev det stille. Hvad Djævelen var dette for Narreri? Han gav seg til at snuse om i Nærheden, men kunde ingen Ting opdage. For tredje Gang kom Uhret op mod Gasskinnet, og denne Gang fik han Fred til at se, at klokken straks 4.

Han drev opover, forbi huset, undred sig lidt, men tænkte sluttelig, at det vel maatte ha vært Indbildning.... Eller hvordan det nu kunde hænge sammen.

Da han en Stund efter kom samme Vej tilbage og nærmed sig Huset, skotted han til det. Hvad var det? Saa han ikke noget røre sig derinde? Gaslygterne udenfor kasted fra begge Sider Skinnet ind gennem Vinduerne, saa det tog sig ud, som var der tændt Lys derinde.

Han gikk hen og keg ind. Ganske rigtigt. Der sad et Væsen paa Bænken tæt under Vinduet, en liden sammenkrøget Skikkelse, som bøjed sig forover og pusled med noget, han

ikke kunde se. Et Skridt omkring Hjørnet, og han stod ved Døren og vilde ind. Den var stængt.

«Lukk opp!» — raabte han, og banked paa med sin Kno.

Han hørte det fare op med et Sæt, der kom et svagt, forskrækket Udraab, og saa blev det helt stille.

Han banked igjen med sin knyttede Næve og gjentog:

«Luk op, Dere derinde! Luk op paa Øjeblikket.»

«Hvad er det? Herregud, her er ingen her,» — kom det forskræmt fra tæt ved Døren.

«Luk op. Det er Politiet!»

«Jøsses, er det Polletie — aa kjære, væne, det er bare mig, jæ gjør ingen Ting, bare blottenes sitter her, skjønner Dere.»

«Kan Dem se til at faa op Døren med Dem, eller Dem ska faa and't aa vite. Vil Dem...»

Han kom ikke længer, for i det samme gik Døren op, og i næste Nu luded han sig gjennem aabningen ind i det lave Rum, hvor han akkurat kunde staa oprejst.

«Er Dem galen! Inte lukke op for Politiet! Hvad tænker Dem paa?»

«Om Forladelse, Hr. Polletie, — jæ lukker jo op, ser Dere.»

«Det var nok ogsaa bedste Raa'en» — brummed han

«Hvad er Du for en, og hvem har git Dig Lov til at ta Lossement her?»

«Det er bare mig, Karen,» — hvisked hun. «Jæ sitter her med Ungen min.»

Politikonstablen tog den talende nærmere i Øjesyn. Det var et tyndt, lidet Fruentimmer, med et smalt, blegt Ansigt og et dybt Kjertelar paa den ene Kind, ret op og ned som en Stage, og øjensynlig næppe ganske voksen. Hun var iført et lysebrunt Overstykke, en Slags Kofte eller Jakke, hvis Snit røbed, at den havde kjendte bedre Dage, og et mørkere Kjoleskjørt, der hang i Laser forneden og naaet hende til Anklerne. Fødderne stak i et Par hullede Soldatstøvler, hvis Aabninger foran var uden Snørebaand. I den ene Arm holdt hun en Byldt Filler, der laa tværs paa hendes Liv. Ud af Byltens øverste Ende stak noget hvidt. Det var et Barnehode, som died hendes magre Bryst. Om Hodet havde hun en Tjavs af et Tørklæde, der var knyttet under Hugar, bag i Nakken stak Haarfliserne frem. Hun rysted af Kulde fra øverst til nederst, og naar hun flytted sig, klissed og knirked det i Støvlerne, som stod hun og stamped i en grødagtig Substans.

«Jæ trudde inte, de ku sjenere naa'en» — blev hun ved i en pibende Tone — «det staar jo her, dette Kotte'.»

Politikonstablen fik en beklemmende Fornemmelse. I det første Øjeblik havde han tænkt at drive hende ud med fyndige Ord og la hende slippe med en Advarsel. Men da han saa paa dette elendige Barn, som stod der med det lille Kryb i Armen og trykket sig op ad Bænken og ikke turde sætte sig af Frygt og Ydmyghed, gik der et Slags Rørelse igjennem ham.

«Men i Jessu Navn da — hvad bestiller Du her, Pika mi?»

Hun opfanged den mildere Kland i hans Stemme. Angsten fortog sig, og hun begyndte at græde.

Konstablen trak Døren til og lukked den.

«Sæt Dig ned lidt» — sa han — «Ungen er sagta tung aa staa og holde paa.»

Hun gled stille ned paa Bænken.

«Naadda» — sa Konstablen opmuntrende og satte sig paa den modsatte Tværbænk.

«Aa Herregud, Hr. Polleti — la mig faa være her,» læsped hun gjennem Graaden. «Jæ ska inte gjøre Ugagn, inte det værdige Gran — holle rent etter mig — Dere ser selv — her er ingen Urenslighed — det d e r , er Brødskorper.» — Hun pegte paa et Filleknytte nede paa Gulvet. «Je gaar og ber om Dagene. — I Flasken er der en Skvæt Vand. — La mig faa være her om Nætterne, tedess jæ faar Plassa mi tilbage — bare Madammen kommer» — hun holdt inde og snød sig i Fingrene, som hun aftørred paa sit Skjørt.

«Maddammen, hvem er naa det da?» spurgte Konstablen.

«Det var hende, jæ tjente hos. — Jæ hadde slik pén Kondition med 4 Kroner Maanen og Frukost, men saa kom jæ i Uløkka, og saa maatte jæ jo væk, forstaas. Madam Olsen gik sjøl og fik mig paa Stiftelsen, hu er saa snil, Madam Olsen, og jæ var i Tjenesten, like tedess jæ gik paa Stiftelsen og la mig, for hu er alene, Madam Olsen, og hu sa, hu sku beholle mig, tedess jæ inte ku' orke mere. Men saa kom dette paa, at Madam Olsen sku' reise, for hu er Jordemor, Madam Olsen, og saa blev hu syk liggenes deroppe paa Landet, og nu sider dem, hu kommer inte før til Jula.»

«Men Gudbevare mig vel, at gaa slik og slæbe omkring med Ungen, mens Du venter paa Maddammen. Kan der være Mening i sligt no'e?» Konstablen rysted paa Hovedet.

«Jæ har ingenstans aa være» — sutred hun. «Nu siden Far min dødde, er der ingen til aa ta mig i Forsvar, naar min Stedmor kaster mig ut.»

«Men Barnefaren da?»

«Han da,» sagde hun og gjorde et lille Kast med Nakken. «Der er nok inte naa'en Skik aa faa paa ham, læl.»

«Men Du ved da vel det, at Du kan faa'an dømt til aa betale for Barne?»

«Ja dem siger saa,» — svarte hun. «Men hosdan ska en bære sig ad, naar han inte finns?»

«Opgi Du bare Navnet hans til mig, Du» — mente Konstablen — «saa ska han nok bli fremskaffet.»

«Ja, den som vidste det,» — sagde hun stilfærdigt.

«Haa for naa'e! Kjender Du inte Navnet paa dit eget Barns Far?»

Karen stak Fingeren i Munden og suged paa den. Hodet gled forover. Der kom et hjælpeløst, fjollet SMil paa Ansigtet. «N—e—j,» hvisked hun med en langtrukken Betoning paa hvert Bogstav og uden at ta Fingeren bort.

«Naa har jeg aldrig i mine Dager høt saa galt,» — satte Konstablen i. «I Jessu Navn da, hosdan gik det til, at Du kom isammens med ham?»

«J' traf ham paa Gata om Kvællene, naar det var mørkt,» sa hun, uden Spor af Undseelse, «men det varte inte længe, før han ble borte, og siden har jæ aldrig set ham.»

«Har Du inte spurt Dig for da?»

«Det har jæ nok alties, men der er ingen som véd, hvor han er afblet. Han har tat sig en Plass paa Landet, ventelig, for han hadde enten med Hester eller Kjær aa gjøre det ku jæ kjenne paa Lokta, som følgte ham.»

«Gud bevare mig vel for et Slags Stel,» — mumled Konstablen. «Du maa gaa og melde Dig til Fattigvæsenet,» sagde han højere, — «saa der kan bli en greje paa detteneherre.»

«Nej det gjør jæ inte,» svarte hun pludselig stædig.

«Det er da vel bedre aa komme paa Mangelsgaarden og faa Mad og Husly, fremfor det, Du gaar paa naa,» — sa Konstablen.

«Ja, men naar bare Madam Olsen kommer — hu er saa snil, Madam Olsen — hu tar mig til Maanespike, jæ ved det saa vist, for hu lovte det — saa kjenner jæ en Kone, som vil ta os i Lossji for 3 Kroner Maanen. Hu vil passe Ungen, mens jæ er hos Madam Olsen, og saa ska jæ gjøre henneses Arbej, naar jæ kommer fra Madammen. Det blir saa vel altsammen, naar bare Madam Olsen kommer, og hu kommer til Julia, siger dem.»

«Ja, ja, Jenta mi, hver som er voksen raa'er sig sjøl, men her har Du ingen Rettighed til aa opholde Dig.»

«Om jæ sitter her om Natten — kan naa det gjøre naa'e? Aa herregud la mig faa Lov til det, Ungen ska ikke faa skrike. Bare til Madammen kommer — aa go'e Hr. Polleti, bare til Madammen kommer.»

«Men Du fryser jo fordærvet, baade Du og Barne.» Han saa paa hendes usle Klær.

«Her er da alties likere her end ute paa aapne Gata, ser Dere. Aa, Hr. Polleti — bare til Madammen kommer.»

«Egentlig saa sku' Du nu paa Stassjonen, ser Du» — sa Konstablen i en overvejende Tone og kløed sig bag Øret.

Hun fór op og flytted sig hen til ham. «Inte gjør det, inte gjør det,» klynked hun, idet hun med sine frosne Fingre greb fat i hans Ærme. «Jæ ber saa vakkert — i Guds Navn — bare til Madammen kommer.»

Konstablen betænkte sig. Tre Dage til Julen, regned han ud.

«Ja ja, lad gaa», sa han højt, idet han rejste sig. «Du kan være her til Julen, men ikke en Dag længer. Og læg Mærke til det: der er ingen, som maa vite det.»

«Gud signe Dere, Gud signe Dere, og Tak skal Dere ha,» brød hun ud.

«Men pas paa at være væk Kl. 6 præcis om Morgen, før de begynder Trafiken herude,» la han til, da han var halvt ude af Døren.

Næste Nat, da han kom forbi Hytten, standsed han og saa ind. Hun sad i en skraa Stilling, tilbagelænet med Vindueskarmen; hendes Profil med Knyttetørklædet om Hodet, tegnede sig svagt mod Ruderne. Barnet laa ved Brystet og died. Hun rørte sig ikke og syntes at sove.

Ud paa Morgen slog det om til Frost. I Løbet af den næste Dag gik Termometeret ned til 12 Grader. Det blev gneeldrende Kulde med klar og stille Luft. Paa Vinduerne i det lille Færgemandshus kom der et tykt Lag af hvidt Rim, osm gjorde Ruderne aldeles uigjennemsigtige.

Juleaften blev der igjen Vejrforandring. Det tøed og drypped allesteds fra. Man var næsten nødt til at gaa med Paraply, endskjønt det ikke regned. Nede paa Kajen var alle Pakhusvinduerne atter blevne isfri, og Føret var værre end nogensinde.

Om Eftermiddagen ved Totiden kom Konstablen derned. Han havde haft Orlov de sidste Par Nætter paa Grund af en Forkjølelsesfeber, som Lægen havde git ham Attest for. Nu skulde han ud og snakke med en Fyr paa et af Dampskibene.

Hans Vej faldt forbi Huset. Endskjønt det allerede var begyndt at skumre, saa han det dog i flere Skridts Afstand, det, der bragte ham til at stanse og bli saa underlig ilde ved. Der sad hun i nøjagtig den samme Stilling som hin Nat for to Dage siden. Det selvsamme Stykke Profil paa Ruden. Han anstilled egentlig ikke nogen Refleksion derover, bare følte sig greben af Gru over dette forstenede selvsamme. Der gik en uvilkaarlig Gysen igjennem ham. Skulde der være hændt noget?

Han skyndte sig hen til Døren; den var stængt. Saa slog han i Stykker en Rude, fik fat paa en Jærnstang, som han strakte ind gennem Aabningen og hægted med den Krogen af Krampen. Traadte saa ind, sagte og forsigtigt.

De var stendød begge to. Barnet laa op til Moderen og holdt endnu i Døden Brystet i Munden. Nedover dets Kind var der fra Brystvorten silet nogle Draaber Blod, som laa størknet paa Hagen. Hun var forfærdelig udtæret, men paa Ansigtet laa der som et stille Smil.

«Stakkars Jente, for Jul hun fik,» mumled Konstablen, mens han visked sig i Øjet.

«Men kanskje det er bedst, som det er for dem begge to. Vorherre, han har naa vel en Mening med det.»

Han gik ud igjen, trak Døren til og gjorde Krogen fast. Skyndte sig saa paa Stationen for at melde Tildragelsen.

Den første Arbejdsdage fter Julehælgen lod Havnevæsenet det gamle Færgemandshus rive ned og transportere bort. Det skulde ikke staa der og være Tilholdssted for alskens Løsgængere.

Henta frå «http://no.wikisource.org/wiki/Karens_jul»

Sæl er den i fødesheimen,
den fattige gjev'e rug.
Han tarv ikkje somlug gange,
på høge Gjeddardbru.

Sæl er den i fødesheimen,
den fattige gjev'e korn.
Han tarv ikkje reddast på Gjeddardbrui,
for kvasse stutehorn.

15

Sæl er den i fødesheimen,
den fattige gjev'e brau.
Han tarv ikkje reddast i andre heimen,
å lide noko naud.

Sæl er den i fødesheimen,
den fattige gjev'e klede.
Han tarv ikkje reddast i andre heimen,
anten for spott eller hæde.

Så tok eg på ein vetters stig,
der isane vore blå.
Men Gud skaut det i hugen min,
eg vende meg derifrå.

Så tok eg på ein vetters stig,
alt på mi høgre hond.
Så såg eg ned til Paradis,
det lyser over vide lond.